

C/2024/5367

17.9.2024

Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – W kierunku odpornej gospodarki wodnej na rzecz przeciwdziałania kryzysowi klimatycznemu w ramach Niebieskiego Ładu UE

(Opinia z inicjatywy własnej)

(C/2024/5367)

Sprawozdawca: André VIOLA (FR/PES), członek rady departamentu Aude

ZALECENIA POLITYCZNE

EUROPEJSKI KOMITET REGIONÓW (KR)

1. Podkreśla, że woda, niezbędna do życia, podtrzymuje zdrowie ludzkie, produkcję żywności, ekosystemy i regulację klimatu, jednak zagraża jej wiele wyzwań, takich jak m.in. zanieczyszczenie chemikaliami przemysłowymi, pestycydami, składnikami odżywczymi i produktami farmaceutycznymi, zanieczyszczenie tworzywami sztucznymi, hałas podwodny, wydobywanie surowców podstawowych, odpady oraz głębokie skutki zmiany klimatu. Zaznacza, że niedoboru wody nie należy postrzegać jedynie jako zdarzenia naturalnego, lecz raczej także jako skutek długotrwałego i powszechnego niewłaściwego gospodarowania zasobami wodnymi. Zwraca uwagę na fakt, że sposób gospodarowania wodą nie jest już odpowiedni i musi zostać poddany przeglądowi w celu zapewnienia zdecydowanych działań i śmiałych środków w dziedzinie przystosowania się do zmiany klimatu i jej łagodzenia oraz zapobiegania klęskom żywiołowym.
2. Zauważa, że w UE na gospodarkę wodną głęboki wpływ wywierają: zmiana klimatu, rolnictwo, uprzemysłowienie i urbanizacja⁽¹⁾. Wzajemnie ze sobą powiązane wyzwania w zakresie wody obejmują m.in. powódzie, susze, niedobór wody, zanieczyszczenie wód powierzchniowych i gruntowych, ubożenie różnorodności biologicznej występującej w jednolitych częściach wód, postępowanie ze ściekami i z wodą z miejskich systemów odwadniających oraz podnoszenie się poziomu mórz. W 2019 r. 29 % terytorium UE było dotknięte deficytem wody przez co najmniej jeden sezon⁽²⁾. Wyraża zaniepokojenie, że niedobór wody zmusza samorządy lokalne i regionalne do ogłaszania sytuacji nadzwyczajnych związanych z suszą, co podsyca napięcia w społecznościach lokalnych i regionach transgranicznych.
3. Podkreśla, że susze, powódzie i inne ekstremalne zjawiska pogodowe negatywnie wpływają na spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną UE, utrudniają wdrażanie unijnej polityki spójności i zwiększają ryzyko pogłębienia nierówności społecznych.
4. Dostrzega, że wyzwania związane z gospodarką wodną znacznie się nasila w nadchodzących latach i dekadach ze względu na skutki zmiany klimatu oraz że zostały już przekroczone bezpieczne granice możliwości planety w zakresie wody słodkiej⁽³⁾. Zwraca uwagę, że pilnie konieczne są skoordynowane działania łagodzące, dostosowawcze i zwiększające odporność we wszystkich sektorach, aby ograniczyć i kontrolować krótko-, średnio- i długoterminowe skutki dla gospodarki, środowiska, dobrostanu i zdrowia. Apeluje o to, by gospodarka wodna opierała się na długoterminowych strategiach i by zapewniła przejście z zarządzania kryzysowego na zarządzanie ryzykiem, na przykład poprzez położenie większego nacisku na środki po stronie popytu zamiast po stronie podaży oraz priorytetowe traktowanie wody pitnej względem innych rodzajów wykorzystania wody.
5. Podkreśla, że poprawa efektywności gospodarowania zasobami wodnymi ma bezpośredni wpływ na zużycie energii i walkę ze zmianą klimatu. Uwydatnia znaczenie stworzenia społeczeństwa inteligentnie gospodarującego wodą poprzez przyjęcie takich środków jak zapobieganie wyciekom wody i unikanie marnotrawienia wody. Wzywa także Komisję Europejską i państwa członkowskie do współpracy z władzami lokalnymi i regionalnymi oraz do zapewnienia im odpowiedniego wsparcia, także finansowego, zwłaszcza w kontekście powiązań między wodą, energią, żywnością, zdrowiem ludzi i ekosystemem.
6. Wzywa Komisję Europejską, by opracowała kompleksową strategię wodną, w której uwzględną się wyzwania związane z wodą, zwracając uwagę na różnorodne sektory, i która będzie chroniła prawo do czystej i odpowiedniej wody dla wszystkich. Obecna polityka UE w zakresie wody pozostaje rozdrobniona i opiera się na hermetycznym podejściu: potrzeba całościowej strategii, która połączy różnorodne aspekty istniejącej polityki na rzecz gospodarki wodnej ze wszystkich sektorów.

⁽¹⁾ https://climate.ec.europa.eu/system/files/2023-12/SWD_2023_932_1_EN.pdf.

⁽²⁾ EEA, 2023.

⁽³⁾ Liczba przypadków przekroczenia ograniczeń planety w UE w roku 2010 i 2021 – Europejska Agencja Środowiska (europa.eu).

7. Akcentuje potrzebę zwalczania chorób przenoszonych przez wodę i związanych z wodą, zanieczyszczenia wody i niedoboru wody, które mają wpływ na zdrowie publiczne i są potęgowane przez zmianę klimatu. Z zadowoleniem przyjmuje plan działania na rzecz eliminacji zanieczyszczeń oraz platformę zainteresowanych stron na rzecz eliminacji zanieczyszczeń, której współprzewodniczą Komisja i Europejski Komitet Regionów, oraz zachęca Komisję, by w następnej kadencji kontynuowała prace w ramach tej platformy.
8. Uznaje wzajemne powiązania wody z wszystkimi celami zrównoważonego rozwoju. Przyjmuje z zadowoleniem uznanie roli wody w przeciwdziałaniu zmianie klimatu w konsensusie z ZEA kończącym COP28. Wzywa UE do kontynuowania wysiłków na rzecz realizacji Agendy działań na rzecz wody i zobowiązań podjętych na Konferencji Wodnej ONZ w 2023 r., w szczególności tych dotyczących celu zrównoważonego rozwoju nr 6 (czysta woda i warunki sanitarne). Zachęca Komisję do aktywnej współpracy z KR-em na tych forach międzynarodowych.
9. Podkreśla znaczenie zdrowej gleby dla retencji i filtracji wody. Wzywa Komisję i współprawodawców do zapewnienia, by retencja wody, filtrowanie i wilgotność gleby stały się kluczowym filarem prawa o zdrowiu gleb – przy uwzględnieniu specyficznych warunków glebowych i klimatycznych panujących na każdym terytorium. Zaznacza, że zbiorniki, systemy zbierania, inaczej ukształtowane struktury powierzchniowe na obszarach zarówno wiejskich, jak i miejskich powinny umożliwiać powolne przesiąkanie opadów do krajobrazu zamiast szybkiego spływania do systemu kanalizacyjnego, a tym samym pomagać unikać powodzi. Zaznacza, że należy ograniczyć przejmowanie gruntów i uszczelnianie terenów naturalnych, przyjmując politykę, która wspiera ponowne wykorzystanie terenów i budynków poprzemysłowych zamiast przeznaczania terenów niezagospodarowanych pod nowe budynki i uprawy. Podkreśla potencjał torfowisk i zdrowych lasów jako pochłaniaczy dwutlenku węgla oraz ich rolę w filtrowaniu wody i łagodzeniu powodzi, susz i pożarów roślinności. Wskazuje, jak ważne jest, aby polityka rozwojowa wspierała rolę, jaką we właściwej gospodarce wodnej odgrywa działalność rolnicza. Przypomina o roli unijnego prawa o odbudowie zasobów przyrodniczych w zwiększaniu synergii między działaniami w zakresie łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej, zapobiegania klęskom żywiołowym i odbudowy zasobów przyrodniczych, a także w przewyciężaniu trojakiemu kryzysowi planetarnej, dotyczącego zanieczyszczenia, zmiany klimatu oraz utraty różnorodności biologicznej.
10. Wzywa Komisję, by w następnej kadencji bez dalszej zwłoki priorytetowo potraktowała przyjęcie inicjatywy na rzecz odporności na deficyt wody oraz uznała wodę za priorytet strategiczny na następną kadencję 2024–2029, a także by uwzględniała kwestię wody we wszystkich odpowiednich politykach UE. Wnosi o powołanie specjalnego komisarza UE odpowiedzialnego za kwestie związane z wodą, który nadzorowałby prace nad międzysektorowym podejściem w zakresie wody i wprowadził to podejście w praktykę.

Europejski konsensus w sprawie strategii wodnej

11. Ponawia swój apel o to, by zmniejszyć wykorzystanie wody, zapewnić procesy o obiegu zamkniętym, w tym ponowne wykorzystanie wody, przyjąć efektywne pod względem wody podejście do budynków, a także wzmocnić regulacje UE na szczeblu dorzeczy, intensyfikując środki na rzecz zachowania zasobów wodnych, zwłaszcza podziemnych, lepszej jakości⁽⁴⁾. Przypomina o zaleceniach KR-u z 2016 r. dotyczących stworzenia unijnego społeczeństwa inteligentnie gospodarującego wodą⁽⁵⁾.
12. Dostrzega uznanie przez Radę strategicznego znaczenia podejścia UE do bezpieczeństwa wodnego oraz potrzeby zintensyfikowania unijnych i globalnych działań w dziedzinie wody⁽⁶⁾. Przyjmuje do wiadomości wniosek dotyczący planu REWaterEU przedstawiony przez kilka państw członkowskich UE. Odnotowuje rezolucje Parlamentu Europejskiego w sprawie COP27⁽⁷⁾ i COP28⁽⁸⁾, w których podkreślono znaczenie zapewnienia społeczeństwa inteligentnie gospodarującego wodą dla osiągnięcia celów klimatycznych.
13. Z zadowoleniem przyjmuje prace Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego (EKES) i grupy ds. wody Parlamentu Europejskiego dotyczące Niebieskiego Ładu UE, opowiadające się za radykalnym wysiłkami i dostosowaniem zarządzania zasobami wodnymi w UE w celu przewidywania potrzeb, ochrony zasobów wodnych i zarządzania zagrożeniami związanymi z wodą za pomocą planu działania⁽⁹⁾.
14. Ubolewa nad opóźnieniem w przyjęciu inicjatywy UE na rzecz odporności na deficyt wody i wzywa Komisję do skutecznej współpracy z władzami lokalnymi i regionalnymi, podmiotami gospodarczymi i organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, której celem będzie utworzenie drogi do ambitnej i całościowej europejskiej strategii wodnej, pomagającej włączyć wodę do wszystkich strategii politycznych UE za pomocą konkretnych środków i jasnego harmonogramu.
15. Apeluje, aby w ramach inicjatywy UE na rzecz odporności na deficyt wody oceniono obecne prawodawstwo i wdrożono nowe środki w celu zapewnienia przystosowania się do zmiany klimatu i pogodzenia potrzeb różnych użytkowników wody z obecną i przyszłą dostępnością wody, aby uniknąć odmiennych wysiłków na szczeblu krajowym i niższym niż krajowy, przywrócić obieg wody w przyrodzie oraz włączyć cele dotyczące wody do odpowiednich polityk sektorowych i programów inwestycyjnych UE.

⁽⁴⁾ Opinia Komitetu Regionów Rozwiązanie problemu dotyczącego niedoboru wody i susz w Unii Europejskiej (Dz.U. C 172 z 5.7.2008, str. 49).

⁽⁵⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Skuteczna gospodarka wodna: podejście na rzecz nowatorskich rozwiązań (Dz.U. C 207 z 30.6.2017, str. 45).

⁽⁶⁾ <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2023/03/23/european-council-conclusions-23-march-2023/>.

⁽⁷⁾ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-9-2022-0461_PL.html.

⁽⁸⁾ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-9-2023-0458_PL.html.

⁽⁹⁾ <https://www.eesc.europa.eu/pl/agenda/our-events/events/eu-blue-deal>.

16. Wzywa do lepszego wdrażania wspólnotowego dorobku prawnego dotyczącego wody, w tym do zmiany dyrektywy dotyczącej jakości wody w kąpieliskach⁽¹⁰⁾, dyrektywy azotanowej i powodziowej⁽¹¹⁾ oraz dyrektywy ramowej w sprawie strategii morskiej⁽¹²⁾, a także do wzmocnienia wdrażania ramowej dyrektywy wodnej⁽¹³⁾. Wzywa Komisję do dokładnego zbadania, w jaki sposób wymogi dyrektywy dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych⁽¹⁴⁾ łączą się z obowiązkiem unikania pogarszania stanu wód, określonym w ramowej dyrektywie wodnej. Celem jest zapewnienie spójności między tymi dwoma aktami prawnymi przy zachowaniu wszystkich zachęt do stosowania odpowiednich środków technicznych w zakresie oczyszczania. Zachęca Komisję do podjęcia w razie potrzeby działań ustawodawczych.

17. Wyraża zaniepokojenie powolnym wdrażaniem polityki wodnej ze względu na nieodpowiednie finansowanie i niewystarczającą integrację z politykami sektorowymi. Wzywa do zwiększenia wsparcia finansowego dla władz lokalnych i regionalnych oraz podmiotów związanych z wodą na wydatki kapitałowe i podkreśla potrzebę lepszej koordynacji funduszy regionalnych i instrumentów finansowania, w tym programu „LIFE”, INTERREG, programu „Horyzont Europa” i zestawu narzędzi finansowych Europejskiego Banku Inwestycyjnego.

18. Zwraca uwagę, że w większości państw członkowskich władze lokalne i regionalne mają instytucjonalne i polityczne kompetencje i zadania w zakresie gospodarki wodnej, przez co wpływają na wdrażanie większości dyrektyw UE dotyczących wody. Wzywa UE i jej państwa członkowskie, by stworzyły władzom lokalnym i regionalnym odpowiednie warunki do uczestniczenia w gospodarce wodnej, w tym by przydzieliły im wystarczające środki finansowe na zapewnienie dobrej jakości wody i zwiększenie odporności gospodarki wodnej na zmianę klimatu.

W kierunku inkluzywnego zarządzania zasobami wodnymi UE, którego centralnym elementem są władze lokalne i regionalne

19. Zauważa, że władze lokalne i regionalne są kluczowymi podmiotami w gospodarce wodnej, w tym w ustalaniu cen i nadzorze nad usługami, oraz że odgrywają istotną rolę we wdrażaniu polityki ochrony środowiska⁽¹⁵⁾. Zwraca uwagę, że władze lokalne i regionalne mają do odegrania ważną rolę w pozyskiwaniu większej akceptacji społecznej dla działań w dziedzinie klimatu i zwalczaniu dezinformacji oraz że są pierwszymi podmiotami reagującymi na skutki zmiany klimatu.

20. Zwraca uwagę, że władze lokalne i regionalne aktywnie pracują nad odpornością na deficyt wody poprzez reformy planowania obszarów miejskich i wiejskich, odnowę oraz budowę nowej zielonej i niebieskiej infrastruktury i przestrzeni, regenerację i ochronę swych wód i gleb oraz wdrażanie planów zarządzania powodziami i suszami, czego dowodem są inicjatywy takie jak Porozumienie Burmistrzów i Porozumienie w sprawie zielonego miasta. Podkreśla, że władze lokalne i regionalne wdrażają te środki, a jednocześnie wspierają współpracę z dostawcami wody, przemysłem rolno-spożywczym, przedsiębiorstwami, planistami miejskimi, obywatelami oraz innymi władzami lokalnymi i regionalnymi w dorzeczu. Wskazuje na potrzebę większego wsparcia finansowego i strukturalnego Komisji dla władz lokalnych i regionalnych na realizację tych inicjatyw.

21. Z zaniepokojeniem odnotowuje brak kompleksowych i jasnych europejskich ram dotyczących przystosowania się do zmiany klimatu, w tym brak odpowiedniego prawodawstwa i podziału odpowiedzialności, które pozwoliłyby rozwiązać problem niepodejmowania działań. Apeluje, by w europejskiej strategii wodnej konkretnie uregulować te problematyczne kwestie dotyczące gospodarki wodnej.

22. Zwraca uwagę na potrzebę wzmocnienia transgranicznego gospodarowania wodami w dorzeczu. Rzeki rozciągają się na wiele krajów, co sprzyja współzależności między regionami europejskimi. Wzywa Komisję do włączenia aspektów związanych z wodą do polityki sąsiedztwa oraz do inicjatyw regionalnych/międzynarodowych, a także do wzmocnienia transgranicznej współpracy w dorzeczu w zakresie wody zarówno pod względem jakościowym, jak i ilościowym. Obecnie brakuje przepisów dotyczących ilości wód rzecznych, podczas gdy wiele europejskich regionów wykorzystuje wodę rzeczna jako zasób wody pitnej.

23. Zdecydowanie wzywa do wzmocnienia wielopoziomowego zarządzania zasobami wodnymi w państwach członkowskich w celu wsparcia władz lokalnych i regionalnych w takich działaniach jak: opracowywanie strategii planowania i gospodarki wodnej, zapewnianie zgodności między działaniami na szczeblu krajowym i niższym niż krajowy, uwzględnianie gospodarki wodnej w planowaniu przestrzennym oraz opracowywanie narzędzi zorganizowanego wzajemnego uczenia się, tak by zwiększyć integrację polityki na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym.

⁽¹⁰⁾ Dyrektywa 2006/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 lutego 2006 r. dotycząca zarządzania jakością wody w kąpieliskach i uchylająca dyrektywę 76/160/EWG (Dz.U. L 64 z 4.3.2006, str. 37).

⁽¹¹⁾ Dyrektywa Rady z dnia 12 grudnia 1991 r. dotycząca ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego (Dz.U. L 375 z 31.12.1991, str. 1).

⁽¹²⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/56/WE z dnia 17 czerwca 2008 r. ustanawiająca ramy działań Wspólnoty w dziedzinie polityki środowiska morskiego (dyrektywa ramowa w sprawie strategii morskiej) (Dz.U. L 164 z 25.6.2008, str. 19).

⁽¹³⁾ Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz.U. L 327 z 22.12.2000, str. 1).

⁽¹⁴⁾ Dyrektywa Rady z dnia 21 maja 1991 r. dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych (Dz.U. L 135 z 30.5.1991, str. 40).

⁽¹⁵⁾ Zarządzanie usługami wodnymi w Europie, EurEau (eureau.org).

24. Apeluje do Unii Europejskiej o dopilnowanie, by państwa członkowskie opracowały krajowe plany w zakresie zasobów wodnych, w których zostanie przedstawiony całościowy obraz potrzeb w zakresie wody pitnej, przyrody, przemysłu i rolnictwa, a jednocześnie zostaną uwzględnione zagrożenia powodziowe.

25. Zwraca uwagę, że Morze Śródziemne jest regionem najbardziej dotkniętym deficytem wody, w którym około 30 % ludności boryka się z trwałym deficytem wody, a nawet 70 % – sezonowym deficytem wody⁽¹⁶⁾. Z zadowoleniem przyjmuje prace Eurośródziemnomorskiego Zgromadzenia Samorządów Lokalnych i Regionalnych (ARLEM) KR-u nad jego sprawozdaniem „Budowanie odporności wodnej: rola miast i regionów śródziemnomorskich”. Przypomina, że regiony górskie, najbardziej oddalone i wyspiarskie są szczególnie narażone na deficyt wody i borykają się ze szczególnymi problemami związanymi z dostępem do wody pitnej oraz odprowadzaniem i oczyszczaniem ścieków⁽¹⁷⁾, a także że wyzwania te należy uwzględnić podczas przeglądu obowiązujących i opracowywania nowych przepisów. W kontekście tych prac UE powinna zapewnić możliwość dostosowania prawodawstwa do warunków lokalnych w poszczególnych państwach członkowskich.

Lepsze wdrażanie zasady dostępu do wody i warunków sanitarnych

26. Zwraca uwagę, że dostęp do bezpiecznej, akceptowalnej, fizycznie dostępnej i przystępnej cenowo wody w wystarczającej ilości oraz do wystarczających, bezpiecznych, akceptowalnych, fizycznie dostępnych i przystępnych cenowo warunków sanitarnych jest prawem człowieka⁽¹⁸⁾, a wersja przekształcona dyrektywy w sprawie wody pitnej⁽¹⁹⁾ i dyrektywy dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych mają na celu zagwarantowanie tego prawa w UE. Wyraża jednak zaniepokojenie faktem, że pomimo tych wysiłków w UE nadal istnieją lokalne obszary, na których prawo to nie jest skutecznie zagwarantowane. Zauważa, że 10 mln Europejczyków nadal nie ma dostępu do podstawowych usług sanitarnych⁽²⁰⁾. Uważa, że woda powinna być postrzegana jako naturalne dobro wspólne i że należy tu wyważyć efektywność z nadzorem publicznym.

27. Przyznaje, że utrata kluczowych usług ekosystemowych, takich jak woda pitna i różnorodność biologiczna, podważa te prawa, na przykład poprzez zmniejszenie produkcji w rolnictwie i rybołówstwie, poprzez negatywny wpływ na zdrowie lub usunięcie naturalnych filtrów w obiegu wody. Podkreśla, że długoterminowe bezpieczeństwo żywnościowe i odporność systemów żywnościowych zależą od dostępności czystej wody słodkiej.

28. Podkreśla, że władze lokalne i regionalne są najbardziej odpowiednim poziomem sprawowania rządów, aby zagwarantować to prawo, i w związku z tym wzywa Komisję i państwa członkowskie do zapewnienia władzom lokalnym i regionalnym wsparcia politycznego i finansowego, by mogły dokonać niezbędnych inwestycji w infrastrukturę i by można było osiągnąć cel zrównoważonego rozwoju nr 6 w całej UE.

29. Podkreśla, że wiele władz lokalnych i regionalnych jest odpowiedzialnych za ustalanie taryf i wdrażanie obniżek taryf dla obywateli znajdujących się w trudnej sytuacji, którzy nie są w stanie opłacić rachunków za wodę. Wzywa Komisję i państwa członkowskie do wzmocnienia wysiłków na rzecz zwalczania ubóstwa wodnego i na rzecz wdrożenia skutecznych instrumentów w celu rozwiązania obecnych rosnących problemów z przystępnością cenową wody, w tym należy wzmocnić wspólne podejście i wymianę najlepszych praktyk na szczeblu UE z myślą o sprawiedliwym ustalaniu cen wody.

30. Jest zdania, że biorąc pod uwagę znaczące zawirowania sytuacji w zakresie polityki bezpieczeństwa w ostatnich latach oraz wspólny europejski interes w zaradzeniu potencjalnym podatnościami na zagrożenia, prawodawstwo Unii Europejskiej powinno zagwarantować ścisłą współpracę międzysektorową między dostawcami usług użyteczności publicznej w dziedzinie energii elektrycznej, zaopatrzenia w wodę, gaz, ciepła i oczyszczania ścieków. Wzywa właściwe organy publiczne na szczeblu lokalnym, regionalnym lub krajowym do dopilnowania, by co roku upoważnieni przedstawiciele różnorodnych sektorów użyteczności publicznej odbywali między sobą rozmowy w sprawie gotowości na wypadek zagrożeń.

31. Ponownie podkreśla potrzebę zrównoważonego podziału zasobów wodnych, w tym za pomocą celów w zakresie oszczędności wody, aby sprawiedliwie rozłożyć ryzyko niedoboru wśród użytkowników wody. Podkreśla, że w razie tymczasowego zawieszenia dostaw wody lub zmniejszenia ciśnienia należy najpierw zawsze gwarantować wystarczającą ilość wody dla ludności, zapewniając jednocześnie dotrzymanie przepływów ekologicznych, co ma zasadnicze znaczenie dla utrzymania zdrowia ekosystemów wodnych, promowania różnorodności biologicznej i właściwego wykorzystania zasobów wodnych.

32. Podkreśla, że ważne jest zapobieganie spekulacjom w zakresie wody, aby zapewnić sprawiedliwy dostęp, sprawiedliwość społeczną i zrównoważone zarządzanie zasobami. Wzywa do wprowadzenia zakazu handlu wodą jako towarem na rynkach finansowych i podkreśla potrzebę połączenia nadzoru publicznego z udziałem sektora prywatnego w sposób dostosowany do szczególnych potrzeb i sytuacji danej społeczności lub regionu.

⁽¹⁶⁾ Water scarcity conditions in Europe (Water exploitation index plus) (europa.eu).

⁽¹⁷⁾ COM(2022) 198 final (europa.eu).

⁽¹⁸⁾ https://digitalibrary.un.org/record/687002/files/A_RES_64_292-EN.pdf?ln=en.

⁽¹⁹⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/2184 z dnia 16 grudnia 2020 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (wersja przekształcona) (Dz.U. L 435 z 23.12.2020, str. 1).

⁽²⁰⁾ Urban wastewater - European Commission (europa.eu).

Wezwanie do działania w celu zmobilizowania całego społeczeństwa

33. Akcentuje potrzebę przyjęcia kompleksowego podejścia obejmującego zarówno aspekty jakościowe, jak i ilościowe, aby zapewnić bezpieczeństwo wodne, zrównoważony rozwój i odporność, a to wymaga mobilizacji całego społeczeństwa. Wzywa Komisję i państwa członkowskie do wzmocnienia inkluzywnego zarządzania za pomocą długoterminowych krajowych programów edukacyjnych i informacyjnych skierowanych do wszystkich zainteresowanych stron, zgodnie z podejściem „jedna woda”, w ramach którego wszystkie zainteresowane strony z różnych sektorów w danym regionie zasiadają przy tym samym stole – przykładem są tu żywe laboratoria zorientowane na wodę. Zwraca się do Komisji o wykorzystanie Europejskiego Paktu na rzecz Klimatu do wzmocnienia pozycji obywateli w celu zbudowania społeczeństwa inteligentnie gospodarującego wodą.

34. Podkreśla znaczenie przeciwdziałania zanieczyszczeniom u źródła oraz potrzebę polegania przez operatorów wody pitnej na wysokiej jakości zasobach wodnych w celu zminimalizowania kosztów uzdatniania wody i w celu zapewnienia czystej wody pitnej. Wzywa wszystkie instytucje UE i państwa członkowskie do współpracy przy wdrażaniu zasady „zanieczyszczający płaci” w celu zwalczania zanieczyszczeń, w tym substancjami per- i polifluoroalkilowymi (PFAS), pestycydami, nowo pojawiającymi się zanieczyszczeniami i mikrodrobinami plastiku.

35. Podkreśla, że filarem całościowego podejścia do polityki wodnej UE musi być zaangażowanie obywateli. Obywatele powinni przyczynić się do wdrażania i projektowania europejskich rozwiązań w zakresie wody i należy zwiększać świadomość społeczeństwa na temat pilnej natury wyzwań związanych z wodą. Komitet wzywa do przeprowadzenia ogólnounijnej kampanii uświadamiającej w następstwie Zielonego Tygodnia UE 2024, który będzie poświęcony kwestii odporności na deficyt wody.

36. Podkreśla znaczenie powiązania woda–gleba dla gospodarki wodnej. Akcentuje znaczenie ciągłych inwestycji w rozwiązania łagodzące wpływ na środowisko, takie jak zarządzanie zasoleniem i solanką, gdyż pojawiają się tu istotne konsekwencje dla naszego środowiska, społeczeństwa i rolnictwa. Apeluje do Komisji, by włączyła podejście oparte na wodzie i glebie do swojej polityki i uczyła się od krajów, które przyjęły tę zasadę. Dzięki temu, że czynniki wody i gleby będą ukierunkowywać planowanie przestrzenne, ekosystemy staną się odporniejsze i mniej podatne na zagrożenia.

37. Uważa, że podczas ich przechowywania na składowiskach tworzywa sztuczne uwalniają toksyczne substancje chemiczne do gleby i wód gruntowych. W przypadku niewłaściwego zarządzania tworzywa sztuczne zanieczyszczają grunty, drogi wodne i oceany. Toksycznych dodatków i mikrodrobin plastiku znajdujących się w deszczach, glebie, drogach wodnych, oceanach i na stokach górskich nie można wyeliminować poprzez recykling, składowanie lub spalanie. Jedynie prawnie wiążące ograniczenia światowej produkcji tworzyw sztucznych przeznaczonych do niezbędnych zastosowań mogą przynieść zmiany.

Gospodarka o obiegu zamkniętym i efektywne gospodarowanie wodą

38. Podkreśla, że Międzynarodowa Izba Handlowa określa wodę jako kluczowy czynnik wspierający gospodarkę o obiegu zamkniętym, ponieważ ułatwia ona odzyskiwanie surowców, zwiększenie dostaw żywności, zapobieganie niedoborowi wody i zmniejszanie ryzyka eutrofizacji. Wzywa Komisję i państwa członkowskie do przyspieszenia przejścia na materiały zapewniające efektywność wodną i odzyskiwanie energii w procesach przemysłowych w celu osiągnięcia symbiozy przemysłowej na rzecz inteligentnego gospodarowania wodą.

39. Zdecydowanie wzywa Komisję do przyjęcia zasady efektywnego gospodarowania wodą w UE oprócz zasady efektywności energetycznej z myślą o umożliwieniu skutecznego ponownego wykorzystania i oszczędności wody do celów rolniczych i przemysłowych oraz w gospodarstwach domowych.

40. Zauważa, że gałęzie przemysłu, w szczególności sektory strategiczne dla transformacji ekologicznej i cyfrowej, są sektorami energochłonnymi, oraz że niedobór wody może utrudniać obniżanie emisyjności, wzrost gospodarczy i strategiczną autonomię UE. W związku z tym wzywa Komisję, by we współpracy z władzami lokalnymi i regionalnymi oraz odpowiednimi zainteresowanymi stronami przyjęła odpowiednie przepisy w celu przemiany energetyki, przemysłu rolno-spożywczego, turystyki, akwakultury, technologii cyfrowych i budownictwa w ekologiczne sektory gospodarki inteligentnie gospodarujące wodą z zachowaniem zasady „nie szkodzić”.

41. Skoro zasoby wodne są ograniczone i znajdują się pod coraz większą presją, zapobieganie wyciekom powinno być najważniejszym priorytetem na drodze do zwiększenia efektywności wykorzystania wody. Dostęp do wody i warunków sanitarnych jest prawem człowieka, dlatego też wycieki na dużą skalę są nie do przyjęcia w obliczu rosnących deficytów wody. Brakuje powszechnej świadomości na temat wycieków wody, które są spowodowane niedoinwestowaniem w zakresie utrzymania i odnawiania infrastruktury wodnej⁽²¹⁾. Podkreśla, że chociaż wiele władz lokalnych i regionalnych finansuje rozwój i modernizację infrastruktury, finansowanie inwestycji długoterminowych pozostaje ograniczone i będzie wymagało znacznej mobilizacji środków. Podkreśla zatem potrzebę pobudzenia inwestycji w infrastrukturę, usługi i nowe technologie w ramach obecnych i przyszłych europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych oraz NextGenerationEU, w tym kolejnego instrumentu obowiązującego po 2026 r.

⁽²¹⁾ Nieprawidłowe działania adaptacyjne to działania podejmowane w celu zmniejszenia skutków zmiany klimatu, jednak skutkujące rosnącym ryzykiem i podatnością na zagrożenia.

42. Podkreśla, że przyszłość rolnictwa i bezpieczeństwa żywnościowego w dużej mierze zależy od dostępności wody. Akcentuje potrzebę wzmocnienia zrównoważonych praktyk wykorzystania zasobów wodnych we wspólnej polityce rolnej (WPR) w celu: a) zapewnienia długoterminowej odporności za pomocą rozwiązań opartych na zasobach przyrody; b) poprawy retencji wody w krajozbrazie, m.in. poprzez przyjęcie praktyk rolnych, które obejmują techniki minimalnej uprawy gleby lub tworzenie ustabilizowanych łąk i innych systemów naturalnej infiltracji; c) walki z zanieczyszczeniem; d) przejścia na uprawy mniej zasobochłonne; e) zachęcania do ponownego wykorzystania wody i do zmniejszenia jej zużycia, m.in. poprzez wdrożenie systemów fachowego doradztwa w zakresie nawadniania, które służyłyby dokładnemu informowaniu użytkowników na podstawie danych bilansu hydroklimatycznego o tym, kiedy powinni nawadniać swoje grunty i ile wody powinni przeznaczyć do tego celu; f) zastąpienia mało wydajnych systemów nawadniania systemami zużywającymi mniej wody. Wzywa do dalszego wspierania tych praktyk przez odpowiednie inwestycje w innowacyjne praktyki rolnicze w celu przeciwdziałania negatywnym skutkom dla środowiska naturalnego i zmiany klimatu. Jednocześnie należy chronić różnorodność biologiczną i pobudzać zrównoważoną produkcję zlokalizowaną w UE, zapewniającą konkurencyjność rolników i przedsiębiorstw rolnych oraz ożywiającą społeczności wiejskie.

43. Podkreśla nadrzędne znaczenie priorytetowego traktowania praktyk dotyczących zrównoważonej gospodarki wodnej, które koncentrują się na zachowaniu integralności ekosystemów słodkowodnych. Przypomina, że chociaż budowa zbiorników może wydawać się logicznym krokiem z perspektywy zapewnienia bezpieczeństwa wodnego, takie środki stanowią rozwiązanie o jedynie ograniczonej przydatności, gdyż znacząco zakłócają naturalną równowagę ekosystemów słodkowodnych i upośledzają ich zdolność do naturalnego uzupełniania zasobów wodnych.

44. Wskazuje, że trzeba dążyć do stworzenia sprawiedliwego systemu podatkowego dla głównych konsumentów wody, który zapewniałby ich sprawiedliwy wkład, a jednocześnie zachęcałby ich do aktywnego ograniczania zużycia wody. Podkreśla konieczność opracowania europejskiego planu, w którym określono się, jak można poprawić efektywność wodną głównych konsumentów wody, zwiększając zarazem ich konkurencyjność.

45. Wzywa instytucje UE i państwa członkowskie do priorytetowego traktowania rozwiązań opartych na zasobach przyrody. Opowiada się za stosowaniem szarych rozwiązań tylko wtedy, gdy zielone rozwiązania nie są w stanie zapewnić wystarczającej i ciągłej niezawodności wymaganych usług sieci wodociągowej ⁽²²⁾.

Cyfryzacja

46. Wzywa Komisję do zachęcania do cyfryzacji w sektorze wodnym, do wykorzystania korzyści płynących ze wzajemnych połączeń między ludźmi, urządzeniami i procesami oraz do stworzenia sieci kapilarnych zdolnych do monitorowania w sposób całościowy systemu wodnego i infrastruktury leżącej u jego podstaw. Wzywa do rozpoczęcia tego monitorowania od wielu źródeł i objęcia nim indywidualnych użytkowników końcowych, co pozwoli generować ciągły przepływ danych na potrzeby innowacyjnych systemów wspierania podejmowania decyzji na różnych szczeblach zarządzania, w szczególności w celu zapewnienia interoperacyjności na poziomie dorzeczy. Podkreśla zarazem, że istotne jest zagwarantowanie bezpieczeństwa informacji, zasad etycznych i uczciwości.

47. Zauważa, że dane są dostępne, ale rozproszone. Wzywa do wspierania inteligentnej ilościowej gospodarki wodnej i oszczędzania wody przez monitorowanie, większą przejrzystość i lepszą wymianę danych w sektorze prywatnym i publicznym, z obywatelami i wszystkimi zaangażowanymi podmiotami. Pozwoli to promować multidyscyplinarną współpracę na najistotniejszym szczeblu oraz przyjąć wspólną platformę danych na temat ilościowych i jakościowych parametrów wody na szczeblu UE.

Badania naukowe i innowacje

48. Zwraca uwagę, że współpraca i partnerstwo w dziedzinie badań naukowych i innowacji mają kluczowe znaczenie dla przeciwdziałania ryzyku związanemu z wodą. Podkreśla, że UNESCO uznaje dobre praktyki z Europy, takie jak żywe laboratoria zorientowane na wodę. Wzywa Komisję i państwa członkowskie do wspierania takich partnerstw we współpracy z władzami lokalnymi i regionalnymi. Warunki wstępne różnią się w poszczególnych państwach członkowskich; trzeba zatem zaznaczyć, że każdy region musi stosownie uwzględnić swoją wyjątkową sytuację.

49. Zauważa, że istnieje ryzyko, iż inwestycje w wodę mogą zostać niewłaściwie przydzielone w ramach badań naukowych i innowacji ⁽²³⁾. Wzywa Komisję i państwa członkowskie do wspierania badań naukowych i innowacji w dziedzinie wody, wspierania kluczowych partnerstw związanych z wodą, takich jak Water4all, w celu zachęcania władz lokalnych i regionalnych do angażowania się w opracowywanie rozwiązań, które nie pozostawiają nikogo i żadnego miejsca w tyle. Apeluje o specjalną misję programu „Horyzont Europa” na rzecz Europy inteligentnie gospodarującej wodą w świecie odpornym na deficyt wody.

50. Zauważa, że w sektorze wody brakuje wykwalifikowanych specjalistów. Dostrzega pilną potrzebę podjęcia znacznych wysiłków, by zapewnić dostępność specjalistów w UE i ustanowić nowe formy ustawicznego zdobywania kwalifikacji zawodowych, jak również ich zdobywania przez całe życie. Wzywa do opracowania szczegółowych planów przekwalifikowania i szkolenia pracowników i naukowców w sektorze wody.

⁽²²⁾ Multisource project, policy brief: integrated nature-based solutions for water-smart cities, marzec 2023 r., finansowany przez UE projekt nr 101003527.

⁽²³⁾ <https://op.europa.eu/pl/publication-detail/-/publication/dfc5df4f-0073-11ee-87ec-01aa75ed71a1/language-pl>.

Bruksela, dnia 20 czerwca 2024 r

Vasco ALVES CORDEIRO
Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Regionów
